

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра охорони праці та безпеки життєдіяльності

03-10-19

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних та самостійної робіт
з дисципліни «Охорона праці в галузі» для
здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Агрохімія і
ґрунтознавство» спеціальності 201 «Агрономія» за
всіма формами навчання
(частина 2)

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННІ агроєкології та
землеустрою
Протокол № 6 від 31.03.2020 р.

Рівне – 2020

Методичні вказівки до виконання практичних та самостійної робіт з дисципліни «Охорона праці в галузі» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Агрохімія і ґрунтознавство» спеціальності 201 «Агрономія» за всіма формами навчання (частина 2) [Електронне видання] / Шаталов О. С. – Рівне : НУВГП, 2020. – 27 с.

Укладач: Шаталов О. С., канд. с-г. наук, доцент, доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Відповідальний за випуск: Филипчук В. Л., д-р техн. наук, професор, завідувач кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Керівник групи забезпечення спеціальності «Агрономія»

Веремєєнко С. І.

© О. С. Шаталов, 2020

© Національний університет
водного господарства та
природокористування, 2020

Вступ

Питання створення безпечних і здорових умов праці, профілактики виробничого травматизму та профзахворювань будуть залишатися актуальними впродовж існування самої праці. За останні роки можна говорити про різну динаміку виробничого травматизму у різних галузях економіки України, але підвищена увага до цієї проблеми пояснюється тим, що, незважаючи на заходи, які вживаються роботодавцями, рівень виробничого травматизму в цілому в країні залишається на рівні значно вищому ніж в країнах Європейського союзу. Через низький рівень охорони праці на більшості підприємств, Україна щорічно несе значні втрати трудових ресурсів і фінансових коштів, і якщо кожна розвинена країна світу щорічно втрачає в результаті нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань близько 4% свого ВВП, то Україні збитки від таких випадків обходяться у 60 млрд. гривень щорічно.

Методичні вказівки для виконання практичних занять (частина 2) містять тематику відповідно до другого змістового модуля «Безпека праці та профілактика виробничого травматизму» робочої програми навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» [1].

Вивчення навчальної дисципліни надає здобувачам вищої освіти результати навчання, що реалізуються в умінні приймати обґрунтовані рішення з дотриманням основних норм безпеки праці при виконанні виробничих завдань [2].

В структурно-логічній схемі вивченню даної навчальної дисципліни передують набуття знань та умінь з такої дисципліни, як «Безпека життєдіяльності та цивільний захист».

1. Загальні положення

Структура навчальної дисципліни передбачає виконання практичних занять.

Практичні заняття є завершальним етапом вивчення лекційного матеріалу і дає можливість набути навичок і вмінь за тематикою однієї чи кількох лекцій. Тематика практичних занять та їхня послідовність відображає структуру лекційного матеріалу навчальної дисципліни.

Підготовка до практичного заняття передбачає засвоєння відповідного лекційного матеріалу та рекомендованих навчально-методичних джерел, які наведено в методичних вказівках до виконання кожного практичного заняття. Завдання для виконання практичного заняття видається індивідуально для кожного здобувача вищої освіти.

Оцінювання виконання практичних завдань:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Форма звіту з виконаних практичних завдань довільна, і має містити таку структуру:

- тема практичного завдання;
- короткі теоретичні відомості з теми практичного завдання;
- практична частина;
- висновки.

Здобувач вищої освіти заочної форми навчання виконує практичне завдань під час настановної сесії.

2. Практичні завдання

Практичне заняття 1

Розслідування нещасних випадків, професійних захворювань на виробництві

Результати навчання: знати класифікацію причин виробничого травматизму і видів подій, що призводять до нещасних випадків та порядок проведення їх розслідувань.

Короткі теоретичні відомості

Явище, що характеризується сукупністю виробничих травм і нещасних випадків на виробництві, називається виробничим травматизмом.

У виробничих умовах можливий несприятливий збіг обставин, що призводить до травмування людей. Травма – це порушення анатомічної цілісності організму людини чи його функцій унаслідок дії зовнішніх чинників

Збіг обставин, за яких виникає травмування працюючих, розглядається як небезпечна подія. Якщо при цьому відбувається травмування організму, то така подія розглядається як нещасний випадок.

За умов виникнення небезпечної події з працівником травма та нещасний випадок визначаються як виробничі. Нещасний випадок на виробництві – це обмежена в часі подія чи раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого чинника, що сталися під час виконання ним трудових обов'язків, унаслідок чого завдано шкоди здоров'ю чи трапилася смерть.

Нещасні випадки поділяють:

за кількістю потерпілих на такі, що сталися з одним працівником, і групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше працівниками;

за тяжкістю наслідків – легкі (без втрати працездатності, з втратою працездатності на 1 робочий день і більше), з тяжким наслідком, зі стійкою втратою працездатності (каліцтво) і смертельні (летальні);

за зв'язком з виробництвом – це такі, що пов'язані з виробництвом і не пов'язані з виробництвом.

За характером пошкоджень розрізняють такі види травм:

механічні травми (ураження організму можуть бути відкритими (рани) та закритими (забиття, струси, переломи));

термічні ураження спричинює дія на тканини високих і низьких температур: перші викликають опіки, другі – обмороження;

хімічні ураження спричинюються дією на тканини організму кислот, лугів, отруйних і токсичних речовин;

психофізіологічні виробничі травми виникають, як правило, під дією тяжких, частіше всього раптових, емоційних переживань (нервове потрясіння, екстремальна ситуація тощо).

Професійні захворювання та отруєння, що виникають протягом короткого проміжку часу (однієї зміни чи доби), називаються гострими, а такі, для виникнення яких потрібен довгий термін – хронічними.

Відповідно до ст. 22 [3] ст. 171 [4], роботодавець, власник або уповноважений ним орган повинен організовувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій відповідно до порядку, що затверджене постановою Кабінету Міністрів України [5].

За підсумками розслідування нещасного випадку, професійного захворювання або аварії роботодавець складає акти за встановленими формами та кількості.

Метою проведення розслідувань нещасних випадків, професійних захворювань та виробничих аварій є встановлення причин, обставин та наслідків настання зазначених подій.

Відповідно до ст. 173 [4], шкода, заподіяна працівникам каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням трудових обов'язків, відшкодовується у встановленому законодавством порядку.

Завдання на практичне заняття

1. Вивчити порядок проведення розслідування нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.
2. По матеріалах настання нещасних випадків (роздатковий матеріал) визначити причини (основна, додаткові) та види подій, що призвели до настання нещасного випадку.
3. Встановити зв'язок нещасних випадків з виробництвом.
4. Результати практичної роботи занести у таблицю 1.

Таблиця 1. – Аналіз виробничих нещасних випадків

№ з/п	Обставини настання нещасного випадку	Причина нещасного випадку (основна/ допоміжна)	Подія, що призвела до нещасного випадку	Пов'язаний (непов'язаний) з виробництвом
1.				
...				

Література [3; 4; 5; 6; 7].

Практичне заняття 2

Порядок розробки інструкцій з охорони праці

Результати навчання: вміти розробляти інструкції з охорони праці та знати порядок їх затвердження, реєстрації та ознайомлення працівників з ними.

Короткі теоретичні відомості

Відповідно до ст. 27 [3], до нормативно-правових актів з охорони праці належить інструкція з охорони праці.

Інструкція є актом з охорони праці підприємства, установи, організації незалежно від форм власності та видів діяльності, що містить обов'язкові для дотримання

працівниками вимоги з охорони праці при виконанні ними робіт певного виду або за певною професією на всіх робочих місцях, де за дорученням роботодавця чи уповноваженого ним органу виконуються роботи, трудові чи службові обов'язки.

Розробка інструкції здійснюється на основі законодавства про охорону праці, нормативно-правових актів з охорони праці, технологічної документації підприємства з урахуванням конкретних умов виробництва та вимог безпеки.

Інструкції розробляються (переглядаються) безпосередніми керівниками робіт відповідно до переліку інструкцій, який складається службою охорони праці підприємства, і набирають чинності з дня їх затвердження.

Загальне керівництво розробленням (переглядом) інструкцій покладається на роботодавця, а систематичний контроль за своєчасним розробленням і відповідністю вимогам законодавства, внесенням своєчасних змін і доповнень – на службу охорони праці підприємства.

Структурні елементи інструкції з охорони праці, їхній зміст та особливості наведені у таблиці 2.

Таблиця 2. – Структурні елементи інструкції з охорони праці

Структурний елемент	Зміст (наповнення)	Примітка
Титульна сторінка	Стисло вказується, для якої професії або виду робіт призначена інструкція	
Перша сторінка інструкції	Вказується суб'єкт господарювання на якому діє інструкція, особа яка затверджує інструкцію та номер наказу	Інструкцію затверджує роботодавець. Інструкція діє лише на тому підприємстві на якому вона затверджена.

Розділ «Загальні положення»	Сфера застосування. Загальні відомості про робоче місце працівника конкретної професії (конкретний вид робіт). Стисла характеристика технологічного процесу та обладнання. Умови та порядок допуску працівників до самостійної роботи. Перелік і характеристика основних небезпечних та шкідливих виробничих факторів, санітарні норми. Перелік видів спеціального одягу, спеціального взуття та інших ЗІЗ.	1. Містяться тільки ті вимоги щодо охорони праці, дотримання яких самими працівниками є обов'язковим. 2. Текст має бути стислим, зрозумілим, конкретним. 3. Не
Розділ «Вимоги безпеки перед початком роботи»	Порядок приймання зміни у разі безперервної роботи, підготовки робочого місця, машин, обладнання, інструментів, матеріалів та засобів колективного і індивідуального захисту. Порядок повідомлення роботодавця про виявлені несправності.	допускається використання не властивих для нормативних актів слів, словосполучень і зворотів.
Розділ «Вимоги безпеки під час роботи»	Відомості про прийоми та методи безпечного виконання робіт, експлуатації технологічного обладнання, пристроїв та інструментів. Застереження про можливі небезпечні, неправильні методи та прийоми праці. Правила безпечного поводження з матеріалами, інструментом, обладнанням, механізмами, машинами. Можливі небезпечні відхилення від нормального режиму роботи устаткування. Вимоги щодо використання засобів індивідуального та колективного захисту. Умови та	4. Уникати викладення вимог у формі заборони, а за необхідності - давати пояснення, чим викликано заборону. 5. Для наочності окремі вимоги можуть ілюструватись

	фактори, за яких робота повинна бути припинена. Порядок повідомлення про нещасні випадки чи порушення технологічного процесу.	малюнками, схемами, кресленнями, додатками.
Розділ «Вимоги безпеки після закінчення роботи»	Порядок безпечного вимикання, зупинення, розбирання, очищення і змащення обладнання, машин, механізмів та порядок передавання зміни. Порядок здавання робочого місця. Порядок повідомлення роботодавця про всі недоліки.	
Розділ «Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях»	Відомості про ознаки можливих аварійних ситуацій. Відомості про засоби та дії, спрямовані на запобігання можливим аваріям, порядок повідомлення роботодавця про аварії. Порядок дій з надання домедичної допомоги потерпілим під час аварії.	
Узгодження	Інструкція обов'язково узгоджується з: керівником служби охорони праці підприємства; керівником з правових питань.	У разі потреби узгоджується з іншими службами, підрозділами і посадовими особами підприємства.
Лист ознайомлення	Кожен працівник для якого розроблена інструкція, ставить підпис та дату ознайомлення з інструкцією	

Примірники інструкцій видаються керівникам структурних підрозділів службою охорони праці після їхньої реєстрації та відмітки у журналі обліку.

Кожний керівник структурного підрозділу повинен мати у наявності комплект інструкцій необхідних для працівників усіх професій і для всіх видів робіт підрозділу з якими працівники ознайомлюються при проведенні первинного інструктажу.

Перегляд інструкцій проводиться не рідше ніж один раз на 5 років, а для робіт з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, - не рідше ніж один раз на 3 роки. У випадках зміни законодавства України про працю та охорону праці, набрання чинності новими або переглянутими нормативно-правовими актами, аварійної ситуації або нещасного випадку, що спричинили необхідність перегляду (зміни) інструкції, а також у разі зміни технологічного процесу, умов праці, впровадження нових технологій, устаткування, машин, видів енергії тощо інструкція переглядається достроково.

Завдання на практичне заняття

Розробити інструкцію для працівника певної професії галузі або для проведення певних видів робіт у галузі з урахуванням вимог викладених у [8-10]. При розробці інструкції враховувати конкретні умови виробництва, технологічний процес, машини, механізми та устаткування, які використовуються при цьому.

Література [3; 8; 9; 10, 11].

Практичне заняття 3

Порядок атестації робочих місць за умовами праці

Результати навчання: вміти давати гігієнічну оцінку умовам праці робочих місць працівників галузі за наявності шкідливих виробничих факторів.

Короткі теоретичні відомості

Атестація робочих місць за умовами праці проводиться

на підприємствах і організаціях незалежно від форм власності й господарювання, де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працюючих, а також на їхніх нащадків як тепер, так і в майбутньому.

Атестація робочих місць за умовами праці - комплексна оцінка всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, супутніх соціально-економічних факторів, що впливають на здоров'я і працездатність працівників в процесі трудової діяльності.

Основна мета атестації полягає у регулюванні відносин між роботодавцем і працівниками у галузі реалізації прав на здорові й безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення, пільги та компенсації за роботу у несприятливих умовах.

Атестація проводиться атестаційною комісією. Її склад і повноваження визначаються наказом по підприємству, організації. Атестація проводиться в строки передбачені колективним договором, але не рідше ніж один раз на п'ять років. Позачергово атестація проводиться у разі докорінної зміни умов і характеру праці з ініціативи роботодавця, профспілкового комітету, трудового колективу або його виборного органу, органів Держпраці.

Гігієнічні дослідження факторів виробничого середовища і трудового процесу проводяться лабораторіями, атестованими Держпраці і МОЗ.

Оцінка умов праці під час атестації робочих місць проводиться з метою встановлення класів (ступенів) шкідливих умов праці відповідно до [12].

Відомості про результати атестації робочих місць заносяться до карти умов праці, форма якої затверджується Мінсоцполітики разом із МОЗ.

Матеріали атестації робочих місць є документами суворої звітності і зберігаються на підприємстві зберігаються впродовж 50 років.

У ході проведення атестації робочих місць за умовами праці визначають:

характерні для конкретного робочого місця виробничі фактори, які підлягають лабораторним дослідженням;

нормативне значення (ГДК, ГДР) параметрів, факторів виробничого середовища і трудового процесу, використовуючи систему нормативно-правових актів, санітарних норми і правила, інші регламенти;

фактичне значення факторів виробничого середовища і трудового процесу шляхом лабораторних досліджень або розрахунків.

Лабораторно-інструментальні дослідження фізичних, хімічних, біологічних, визначення психофізіологічних факторів проводяться в процесі роботи у характерних (типових) виробничих умовах, при справних і ефективно діючих засобах колективного і індивідуального захисту.

Результати замірів (визначень) показників шкідливих і небезпечних виробничих факторів оформлюють протоколами за формами затвердженими Міністерством охорони здоров'я України. Визначається тривалість (процент від тривалості зміни) дії виробничого фактора.

Для оцінки тривалості дії шкідливого виробничого фактора складають фотографію робочого часу (табл. 3).

Результатом обробки протоколів досліджень впливу шкідливого виробничого фактору на працівника є складання карти умов праці.

Результати атестації використовуються для розроблення заходів щодо покращення умов праці і оздоровлення працівників та під час визначення права на пенсію за віком на пільгових умовах, пільг і компенсацій за рахунок підприємств, установ та організацій, обґрунтування пропозицій про внесення змін до списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах.

Робоче місце за умовами праці оцінюється з урахуванням впливу на працівників всіх факторів виробничого середовища і трудового процесу, сукупних

факторів технічного і організаційного рівня умов праці, ступеня ризику пошкодження здоров'я.

На основі комплексної оцінки робочі місця відносять до одного з видів умов праці:

- з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці;

- зі шкідливими і важкими умовами праці;

- зі шкідливими умовами праці.

Право на пенсію за віком на пільгових умовах підтверджується при наявності на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів 3 класу умов і характеру праці:

за списком № 1:

1) не менше двох факторів 3 ступеня відхилення від норм;

2) одного фактора 3 ступеня і трьох факторів 1 чи 2 ступеня відхилення від норм;

3) чотирьох факторів 2 ступеня відхилення від норм;

4) наявності в повітрі робочої зони хімічних речовин гостронаправленої дії 1 чи 2 класу небезпечності.

за списком N 2:

1) одного фактора 3 ступеня відхилення від норм;

2) трьох факторів 1, 2 ступеня відхилення від норм;

3) чотирьох факторів 1 ступеня відхилення від норм.

Інші пільги і компенсації надаються залежно від умов праці за діючими нині законодавчими актами.

При проведенні атестації та наданні на підставі її результатів пільг і компенсацій враховують час роботи під дією шкідливого виробничого фактора. Під повним робочим днем слід розуміти виконання робіт упродовж не менше 80 процентів робочого часу, що має підтверджуватись відповідними документами.

Завдання на практичне заняття

1. Для професії галузі (за вибором) скласти фотографію робочого часу та встановити час впливу можливих шкідливих виробничих факторів (табл. 3).

Таблиця 3. – Фотографія робочого часу

№ з/п	Робочий час / шкідливі та небезпечні виробничі чинники	Тривалість роботи за зміну		Тривалість дії чинника, значення якого перевищує нормативні	
		хв.	%	хв.	%
	Загальний час робочої зміни, в т.ч.				
1.	Підготовчо-заключний період				
2.	Обслуговування робочого місця				
3.	Час на перерви та особисті потреби				
4.	Оперативна (безпосередня) робота, в т.ч. час дії шкідливих та небезпечних виробничих факторів під час оперативної роботи				
4.1	...				

2. На підставі карт умов праці для робочих місць галузі (роздатковий матеріал) провести аналіз наявних виробничих шкідливих факторів та здійснити гігієнічну оцінку умов праці.

3. На підставі діючих законодавчих і підзаконних актів та нормативних документів запроєктувати пільги і компенсації за шкідливість, важкість і напруженість праці працівників галузі за результатами гігієнічної оцінки умов праці на робочих місцях (табл. 4).

Таблиця 4. – Пільги і компенсації за шкідливість, важкість і напруженість праці

Пільга, компенсація	Норматив	Підстава надання пільги, компенсації
Пенсійне		

забезпечення		
Доплата		
Додаткова відпустка		
Інші		

Література [12; 13; 14; 15].

Практичне заняття 4

Розрахунок норм забезпечення працівників галузі спецвзуттям, спецодягом та іншими ЗІЗ

Результати навчання: вміти розраховувати норми забезпечення працівників галузі спецвзуттям, спецодягом та іншими ЗІЗ.

Короткі теоретичні відомості

Згідно з ст. 8 [3] та ст. 163 [4], роботодавець, власник або уповноважений ним орган зобов'язаний організувати комплектування та утримання засобів індивідуального захисту відповідно до нормативних актів про охорону праці.

Згідно з [16], під засобом індивідуального захисту (ЗІЗ) слід розуміти спорядження, що призначається для носіння користувачем та/або забезпечення його захисту від однієї або кількох видів небезпеки для життя чи здоров'я.

До засобів захисту також належать:

поєднання кількох видів пристосування чи спорядження, що призначаються для забезпечення захисту користувача від одного чи кількох видів потенціального (одночасного) ризику;

захисне пристосування чи спорядження, що призначається для носіння користувачем або забезпечення його захисту, яке є частиною або використовується разом з іншим обладнанням;

замінні компоненти засобів захисту, що необхідні для їх нормального функціонування та використовуються тільки для таких засобів.

Засоби захисту поділяються на три категорії:

I категорія – засоби захисту, що мають конструкцію простої складності і призначаються для захисту від:

- незначної механічної дії (садові рукавички, наперстки тощо);

- впливу слабких мийних засобів, наслідки дії яких легко усуваються (рукавички для захисту від впливу розчинів мийних засобів);

- температурного впливу при взаємодії з поверхнями, нагрітими до температури, що не перевищує 50°C, і нешкідливого механічного впливу (рукавички, фартухи тощо);

- впливу погодних умов (головні убори, сезонний одяг, взуття тощо);

- слабких ударів та вібрації, що не впливають на життєво важливі органи та не здатні спричинити невиліковні ушкодження (легкі захисні шоломи, рукавички, легке взуття тощо);

- сонячного світла (сонцезахисні окуляри);

II друга категорія – засоби захисту, що мають конструкцію середньої складності і не належать до першої і третьої категорії;

III третя категорія – засоби захисту, що мають конструкцію високої складності і призначаються для захисту від небезпеки, яка загрожує життю людей, або небезпеки заподіяння невиліковних тілесних ушкоджень, ступінь якої користувач засобів захисту не може визначити своєчасно.

До третьої категорії належать:

фільтрувальні пристрої для захисту дихальних шляхів від впливу твердих і рідких аерозолів, подразнювальних речовин, токсичних і радіоактивних газів;

пристрої для захисту дихальних шляхів, що забезпечують повну ізоляцію від навколишнього

природного середовища, зокрема призначені для застосування під водою;

засоби захисту, що забезпечують частковий захист від впливу хімічних речовин та іонізуючого випромінювання;

аварійне спорядження, що призначається для використання при високих температурах, вплив яких можна порівняти з впливом нагрітого до температури 100°C або вище повітря і які супроводжуються (не супроводжуються) інфрачервоним випромінюванням, відкритим полум'ям або виділенням великої кількості розплавлених речовин;

аварійне спорядження, що призначається для використання при низьких температурах, вплив яких можна порівняти з впливом повітря з температурою до мінус 50°C;

засоби захисту від ураження електричним струмом; шоломи та щитки шоломів для мотоциклістів; засоби захисту від падіння з висоти.

Відповідно до [17; 18] встановлені загальні вимоги до засобів індивідуального захисту, що використовуються працівниками під час трудового процесу. Ці вимоги поширюються на суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та організаційно-правової форми, які у своїй діяльності використовують ЗІЗ.

Для забезпечення безпеки та захисту здоров'я працівників роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок придбання, комплектування, видачу та утримання (забезпечення працездатності та належного гігієнічного стану) ЗІЗ.

Під час обрання ЗІЗ мають:

відповідати ступеню існуючих ризиків для життя та здоров'я працівників та не призводити до будь-якого збільшення рівня цього ризику;

відповідати існуючим на робочому місці умовам;

підходити користувачеві після необхідного регулювання.

На роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці, а також роботах, що пов'язані із забрудненням, або

тих, що здійснюються в несприятливих метеорологічних умовах, працівникам видаються безоплатно спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші ЗІЗ за встановленими нормами, які для роботодавця є обов'язковим мінімумом безоплатної видачі ЗІЗ, з визначенням захисних властивостей ЗІЗ та строків їх використання.

Працівники, які залучаються до разових робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо, що не передбачені трудовим договором, мають бути забезпечені необхідними ЗІЗ.

Якщо існування більше одного ризику для життя та здоров'я працівників визначає необхідність одночасного носіння ними більше одного ЗІЗ, такі засоби мають бути сумісними та ефективними проти існуючого ризику (ризиків).

ЗІЗ є власністю підприємства, обліковуються як інвентар і підлягають обов'язковому поверненню при:

- звільненні з підприємства;
- переведенні на тому ж підприємстві на іншу роботу або інше робоче місце;
- зміні виду робіт;
- уведенні нових технологій;
- уведенні нових або заміні наявних знарядь праці;
- випадках, коли використання виданих ЗІЗ не є необхідним;
- закінченні строків їх використання.

Видача працівникам і повернення ними ЗІЗ має обліковуватися в особистій картці обліку спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту.

Обов'язки роботодавця щодо засобів індивідуального захисту:

1. Забезпечує приймання і перевірку ЗІЗ, що надходять на підприємство, на їх відповідність вимогам нормативних документів.

2. Забезпечує заміну ЗІЗ у разі їх передчасного зношення не з вини працівника.

3. Компенсує всі витрати у разі придбання працівником спецодягу, інших ЗІЗ за свої кошти на умовах, передбачених колективним договором.

4. Забезпечує відповідні умови зберігання ЗІЗ за інструкціями з їх експлуатації.

5. Не допускає до роботи працівників без засобів індивідуального захисту, встановлених Нормами безоплатної видачі ЗІЗ та іншими нормативно-правовими актами з охорони праці, а також якщо ЗІЗ знаходяться в забрудненому, несправному стані або з простроченими строками періодичних випробувань, що проводяться відповідно до інструкцій з їх експлуатації.

6. Регулярно проводить навчання та перевірку знань працівників щодо правил користування ЗІЗ згідно з інструкціями з їх експлуатації та способів їх регулювання за розміром, надягання, перевірки їх працездатності.

7. Забезпечує відповідно до інструкції з експлуатації періодичне випробовування та перевірку придатності ЗІЗ.

Завдання на практичне заняття

1. Відповідно до [дод. 2-4; 17] визначити перелік небезпек, що є характерними для працівників галузі та перелік робіт галузі, які вимагають застосування ЗІЗ.

2. Розробити особисту картку обліку спецвзуття, спецодягу та інших ЗІЗ для працівників галузі відповідно до форми [дод. 1; 17] та норм забезпечення працівників сільськогосподарської галузі [18].

Література [1, 2, 16; 17; 18].

3. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для здобувачів вищої освіти денної форми навчання:

- підготовка до аудиторних занять – 18 год.
- підготовка до контрольних заходів – 18 год.

Опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях – 18 год.

Таблиця 5. – Тематика самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Основні принципи, положення та шляхи забезпечення безпеки праці в міжнародній законодавчій і нормативній базі	4	10
2.	Розробки питань з охорони праці в колективному договорі	2	7
3.	Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями	2	5
4.	Правила безпечного застосування рідкого аміаку в сільському господарстві	5	15
5.	Правила охорони праці під час технічного обслуговування та ремонту машин і обладнання сільськогосподарського виробництва	2	10
6.	Навчання з пожежної безпеки. Дії працівника під час виникнення пожежі на галузевому об'єкті	3	10

4. Питання гарантованого рівня знань

1. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці.

2. Міжнародні та національні нормативно-правові акти з охорони праці.

3. Державне управління охороною праці. Органи державного управління охороною праці, державний нагляд і контроль.

4. Соціальний захист працівників галузі. Державне соціальне страхування.

5. Обов'язки роботодавця та працівника щодо забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці.

6. Організація служби охорони праці та її функції.

7. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.

8. Основні етапи розслідування нещасних випадків.

9. Шкідливі та небезпечні виробничі чинники галузі.

10. Важкість та напруженість трудового процесу.

11. Показники мікроклімату виробничого середовища. Шляхи їхньої нормалізації.

12. Виробничий пил. Його дія на організм працівника, засоби захисту.

13. Шкідливі хімічні та біологічні речовини в галузі. Їхня дія на організм працівника, засоби захисту.

14. Виробнича вібрація та виробничий шум. Ультразвук та інфразвук. Їхня дія на організм працівника, засоби захисту.

15. Електромагнітні випромінювання. Їхня дія на організм працівника, засоби захисту.

16. Освітлення виробничих приміщень.

17. Виконання робіт з підвищеною небезпекою. Наряди-допуски.

18. Вимоги безпеки до виробничого обладнання та організації робочих місць.

19. Вимоги безпеки під час експлуатації сільськогосподарської техніки.

20. Вимоги безпеки під час використання пестицидів та мінеральних добрив.

21. Вимоги безпеки під час обробітку ґрунту, сівби, садіння і догляду за посівами.

22. Вимоги безпеки під час збирання зернових, зернобобових та круп'яних культур.

23. Вимоги безпеки під час збирання та заготівлі соломи, сіна, сінажу і силосу.

24. Вимоги безпеки під час вирощування та збирання цукрових буряків, картоплі, багаторічних насаджень.

25. Вимоги безпеки під час виконання робіт у захищеному ґрунті.

26. Вимоги безпеки під час прибирання, видалення, оброблення та зберігання гною.

27. Вимоги безпеки під час гужових переїздів та перевезень.

28. Дія електричного струму на організм працюючого. Крокова напруга.

29. Система засобів і заходів безпечної експлуатації електроустаткування.

30. Електрозаземлення обладнання.

31. Система блискавкозахисту.

32. Нагляд та контроль у сфері техногенної та пожежної безпеки.

33. Теоретичні основи процесу горіння. Класифікація видів горіння.

34. Особливості горіння різних матеріалів. Умови самозаймання речовин.

35. Категорування приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою.

36. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.

37. Системи внутрішнього та зовнішнього пожежогасіння.

38. Первинні засоби пожежогасіння. Вогнегасники. Автоматичні засоби пожежогасіння.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Робоча програма «Охорона праці в галузі» для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 201 «Агрономія» освітньо-професійною програмою «Агрохімія і ґрунтознавство». Рівне : НУВГП, 2019. 16 с. URL:

<http://ep3.nuwm.edu.ua/14260/1/03-10-67%20%281%29.pdf> (дата звернення: 03.01.2020).

2. Освітньо-професійна програма «Агрохімія і ґрунтознавство» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 201 «Агрономія» галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» URL:

http://ep3.nuwm.edu.ua/10964/1/%D0%9E%D0%9F%D0%9F_%D0%9C%D0%90%D0%93%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%A02.pdf (дата звернення: 03.01.2020).

3. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 49. Ст. 668.

4. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. № 322-082 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page> (дата звернення: 03.01.2020).

5. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 р. №337 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF> (дата звернення: 03.01.2020).

6. Розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві: Навч. посібник. 2-ге видання, доповнене та перероблене. / В.Л. Филипчук, К.Н. Ткачук, О.С. Печніков, О.С. Шаталов, Д.В. Зеркалов, О.М. Кухнюк. К: Основа, 2016. 304 с. URL: <https://www.zerkalov.org/files/RNBPAВ.pdf>

7. Про затвердження Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості : наказ МОЗ України від 04.07.2007 р. № 370 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-07> (дата звернення: 03.01.2020).

8. Про затвердження Положення про розробку інструкцій з охорони праці : наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Комітет по нагляду за охороною праці від 29.01.1998 р. № 9 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-98> (дата звернення: 03.01.2020).

9. Про внесення змін до Положення про розробку інструкцій з охорони праці : наказ Міністерства соціальної політики України від 30.03.2017 р. № 526 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0779-17> (дата звернення: 03.01.2020).

10. Про Порядок опрацювання і затвердження роботодавцем нормативних актів з охорони праці, що діють на підприємстві : наказ Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 21.12.1993 р. № 132 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0020-94#n11> (дата звернення: 03.01.2020).

11. Про затвердження Правил охорони праці у сільськогосподарському виробництві : наказ Мінсоцполітики від 29.08.2018 р. № 1240 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1090-18> (дата звернення: 03.01.2020).

12. Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» : наказ Міністерство охорони здоров'я України від 08.04.2014 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14> (дата звернення: 03.01.2020).

13. Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 р. № 442. Дата оновлення: 28.10.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-92-%D0%BF> (дата звернення: 03.01.2020).

14. Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці : Рекомендації Міністерство праці України від 01.09.1992 р. № 41. Дата оновлення: 22.03.1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0041205-92> (дата звернення: 03.01.2020).

15. Про затвердження Порядку атестації лабораторій на проведення гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу : наказ Міністерство соціальної політики України, Міністерство охорони здоров'я України від 29.05.2018 р. № 784/1012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0905-18> (дата звернення: 03.01.2020).

16. Про затвердження Технічного регламенту засобів індивідуального захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.19 р. № 771. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2019-%D0%BF> (дата звернення: 03.01.2020).

17. Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці : наказ Мінсоцполітики України від 29.11.18 р. № 1804. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18> (дата звернення: 03.01.2020).

18. Про затвердження Типових норм безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам сільського та водного господарства : наказ Міністерства праці та соціальної політики України та Комітету по нагляду за охороною праці України від 10.06.1998 р. № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0449-98> (дата звернення: 03.01.2020).

Допоміжна

1. Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : Постанова Кабінету Міністрів України від від 21 лютого 2001 р. № 163. Дата оновлення: 28.10.2016. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/163-2001-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2019).

2. Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 р. № 1290. Дата оновлення: 28.10.2016. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF/page> (дата звернення: 03.02.2019).

3. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 р. № 461. Дата оновлення: 16.05.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/461-2016-%D0%BF/paran12#n12> (дата звернення: 03.02.2019).

4. Організаційно-технічне забезпечення атестації та паспортизації робочих місць: курс лекцій. / Укладачі: В.М. Лобойченко, С.В. Белан. НУЦЗУ, 2012. 226 с.

5. ДСТУ EN 340:2013. Одяг захисний. Загальні вимоги (EN 340:2003, IDT).
6. ДСТУ EN ISO 13688:2016 (EN ISO 13688:2013, IDT; ISO 13688:2013, IDT). Одяг захисний. Загальні вимоги.
7. ДСТУ EN ISO 20344:2016 (EN ISO 20344:2011, IDT; ISO 20344:2011, IDT). Засоби індивідуального захисту. Методи випробування взуття.
8. ДСТУ EN ISO 20345:2016 (EN ISO 20345:2011, IDT; ISO 20345:2011, IDT). Засоби індивідуального захисту. Взуття безпечне.
9. ДСТУ EN 420:2017 (EN 420:2003 + A1:2009, IDT). Рукавички захисні. Загальні вимоги та методи випробування.

Інформаційні ресурси

1. Цифровий репозиторій Національного університету водного господарства та природокористування. URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka>
2. Охорона праці в галузі. [Опис дисципліни]. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/7897>
3. Державна служба України з питань праці : веб-сайт. URL: <http://dsp.gov.ua/>
4. Каталог нормативних документів України. URL: <http://csm.kiev.ua/>
5. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олексі Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka>
6. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Журнал «Охорона праці» : веб-сайт. URL: <http://www.ohoronaipraci.kiev.ua>
8. Журнал «Промислова безпека» : веб-сайт. URL: <http://www.prombezpeka.com>
9. Журнал «Довідник спеціаліста з охорони праці» : веб-сайт. URL: <http://www.mcfr.com.ua>, www.shop.mcfr.com.ua